

pogovor: *Kajkavski florilegij - Iz cvietnjaka kajkavske književne rieči od 16. - 19. st.* I/II. Sv. Ivan Zelina, 2007., Gregur Kapucin (Juraj Maljevac): *Epska trilogija ili nestranočno vezdašnjega tabora ispisavanje za leto: 1788., 1789., 1790.* Zagreb 2010., *Kotoribski protokol (1724.-1804.)*, Kotoriba, 2017., Tomaš Goričanec: *Opsedenje i poboj sisečki 1593.*, Mala Subotica 2018., *Sveto pismo Novog zakona na horvatski jezik po Ivanu Rupertu Gusiču prenešeno i na svetlo dana*, Zagreb 2018., Štefan Zagrebec: *Zadnja vola aliti proteštacija duhovna*, Zagreb 2019., Imbrih Luič: *Vračtva vsagdašnja domača (1746.)*, Ozalj 2022., Ignacije Aurelije Fessler: *Tri prijatelja iz Novoga Zrina - roman iz doba hrvatskoga bana Nikole VII. Zrinskoga*, Čakovec 2022.; autorske knjige: *Grof Sermage u zrcalu svojih pisama*

1758., Zagreb 2000., *Stjepan Konzul i „Biblijski zavod“ u Urachu*, Zagreb 2007., *Tragom turo-poljske povijesti*, Velika Gorica 2014., *Tragom života i rada Stjepana Moysesa u Zagrebu (1829. - 1851.)* Zagreb 2016., *Pavao Ritter Vitezović (1652 - 1713)*, Zagreb 2017. i *Dragutin Domjanić u novom svjetlu (2019.)*; te zbornike radova s međunarodnih znanstvenih skupova kojih je bio uređivač: *Štefan Zagrebec i njegovo djelo*, Zagreb, 2020., *Gregur Kapucin i njegovo djelo*, Zagreb, 2024.

Izuzetno vrijedna donacija kajkavske književne baštine prof. emer. dr. sc. Alojza Jembriha obogatila je knjižni fond Narodne knjižnice Hum na Sutli.

Narcisa Brezinščak

GODIŠNJA DOBA DUŠE BOŽICE JELUŠIĆ - SPAS OD VIRTUALNOG ZABORAVA

GODIŠNJA DOBA DUŠE/ZAPISI S MREŽE (ilustracije: Božica Jelušić, prijelom/design: Krešimir Ivanček, akad. slikar grafičar; urednica: Sandra Pocrnić Mlakar, nakladnik: Beletra, Zagreb, 2023.)

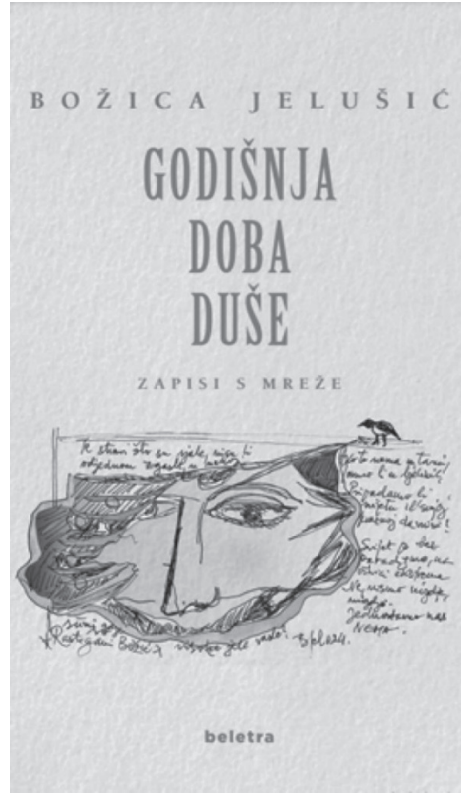
Metaforični naslov knjige, "Godišnja doba duše", uz koje stoji ime Božice Jelušić, navodi misao na očekivanje još jednog vrijednog poetskog postignuća. Autorica, međutim, u svim žanrovskim brzacima pliva jednako dobro, stoga spoznaja da se zapravo radi o zbirci kratkih proznih uradaka ne treba iznenaditi. Ova knjiga je sadržajno i žanrovski svojevrsni nastavak ranije objavljene zbirke refleksija i zapisa "Sredinom mojih dana" (Tonimir, Varaždinske Toplice, 2018.), a sastoji se od stotinu relativno kratkih zapisa koji su kroz godine osvanuli na društvenim mrežama, konkretno - Facebook profilu autorice, odakle su često i dijeljeni ili preneseni na druge digitalne medije, portale ili blogove. Zahvaljujući na prilici da dam svoj doprinos sadržaju, kao suradnik i prijatelj Božice Jelušić, opazit ću tri, po meni važne posebnosti koje obilježavaju ovo djelo.

Književnost par excellence

Radove Božice Jelušić odlikuju nesporna erudicija, beskrajna i često inovativna fond riječi te preko pedeset godina iskustva u "zanatu" oblikovanja teksta. U literarnom smislu štivo je prepoznatljivo i očekivano gusto, što ujedno znači i ekonomično, lišeno nepotrebnih riječi, suvišnosti i općih mjesta (osim kad su u službi diskretne ironije). Autorica poput literarnog kipara od riječi oblikuje tekstove, podastirući nam obilje detalja, stilsku ujednačenost i pitkost, i što je najvažnije, u kratkim formama s ciljanim temama prenosi nam željenu poruku. Stoga ne čudi što jedan od čestih komentara na društvenim mrežama glasi: *Točno tako i ja mislim, ali ne znam to tako lijepo reći*. Govoreći o osjećajima, stavovima ili vlastitim mentalnim ili fizičkim stanjima, upadamo u klišeje već unaprijed smišljenih naziva za sreću, tugu, bijes ili ljubav, no uviđamo da su te riječi samo grubo, nedostatni i generalni obrisi onoga što zaista mislimo i osje-

ćamo. Božica će u svojim tekstovima izraditi fino pletivo, koje nepogrešivo vodi do one točke u kojoj se, po potrebi, poistovjećujemo s njom, i to ne samo „grebanjem po površini rečenog“ već i iskrenim promišljanjem i prihvaćanjem „u dubini duše“.

Tematski gledajući, možda će i ova knjiga (kao i “Teška ljeta”) izazvati prijepore oko žanrovske pripadnosti. Radi li se ovdje o dnevničkim zapisima, autobiografskim crticama, zbirci refleksija ili eseja, time će se baviti književni znalci i teoretičari, no autorica će pragmatično ustvrditi da je to nebitno jer „žanrovska (ne) određenost ne mijenja ni estetsku, ni književnu vrijednost teksta“. Radi se o zbirci koja je nastala kroz duži vremenski period i lišena je planiranja. Tekstovi su nastali u trenutku, impulzivno, na dnevnoj osnovi, potaknuti vlastitim osjećajima, dnevnim događajima, osobama, društvenim pojavama ili tek kao promišljanje „o nečemu“. Božica Jelušić će često svojim književnim „studentima“ citirati pjesnika Wallacea Stevensa: *Ne postoji isključivo pjesnička građa. Cijeli svijet je pjesnička građa!* Nema razloga da isto ne vrijedi i za prozu. Promatranje i smještanje ljudi, stvari i pojava u kontekst trenutka, odlika je raznovrsnosti izbora tema Božice Jelušić. Ona zaista može pisati o svemu, a da pri tom zadrži sve odlike književne izvrsnosti koje je stjecala i disciplinirano brusila godinama. Tekstovi su datumirani pa je zanimljivo primijetiti kako, sukladno naslovu, „duša autorice diše s godišnjim dobima“. Naravno, ne radi se o strogom pravilu, ali priroda i vremenski uvjeti će uvijek isplivati kao tema sukladno dobu, pri čemu izazivaju bolja ili lošija unutarnja stanja duha (jer... *meteoropatija*). Poznati i u autoričinom životu važni ljudi, pojavljuju se kroz cijelu godinu portretirani marljivo i pomno, te njima na čast. Povremeni kritički tekstovi na temu zanemarivanja tradicije, nepoštivanja estetike ili društvene hijerarhije te mali doprinosi dokazivanju propadanja društva, iskaču uvjerljivom silinom. Jedna od omiljenih autoričnih tema je i pisanje “o pisanju”, svojevrsne male misaone i polufilozofske lekcije (za koje iskreno smatram da, uz brojne druge tekstove izvan ovog izbora, zaslužuju i posebnu knjigu) za sve „wannabe“ pisce. Uglavnom, kao i u „Sredinom mojih dana“, u „Godišnjim dobima duše“, pred nama protječe autoričin misaoni

Naslovnica knjige B. Jelušić (izvor: beletra.hr)

i spoznajni život, iščekivana putovanja, vrijedni susreti, ponekad i dokolica, a sve kroz tematski raznovrsne epizode, male isječke iz svakodnevice jednog uma koji su zavrijedili ostati zapisani za povijest.

Nužno zlo modernih tehnologija

Božica Jelušić, prema vlastitim riječima, nije štovateljica tehnologije koja bezobrazno i bez zadrške zadire u naše živote, ili kako ona kaže, „nasiljava nas“, posebice pri tom misleći na društvene mreže. Naravno da to ponekad izaziva opreku u njenim promišljanjima, no zrela, odrasla i razumna osoba uvijek je svjesna preuzimanja rizika za preživljavanje nemira te prinošenja potrebnih žrtvi s ciljem

neke više svrhe. Stoga unutar tog paradoksa privatnog i profesionalnog suživota s bezobzirnom i nezaustavljivom tehnologijom, Božica Jelušić ipak dosljedno čuva i njeguje svoju tradicionalnu, zaboravljenu i danas gotovo izumrlu metodu bilježenja stvari, a to je služenje olovkom i papirom. Vlasnica je brojnih rukom pisanih „knjiga u jednom primjerku“, a blokčić i pribor za pisanje su joj uvijek pri ruci. Rukopisna tradicija i navike ogledaju se i u crtežima skupljenim uz ovo štivo, a koji su također spontani, dijarijskog karaktera. Oni počinju tamo gdje autorici preostaje „pretičak“ snage i volje da se trenutak zabilježi, pa su stoga poput pečata na njenu osobnu i osebujnu „literarnu povelju“ koja svjedoči o ustrajnosti i bogatom unutrašnjem životu autorice. Pa ipak, svih stotinu tekstova u ovoj knjizi prethodno je prošlo i došlo do čitatelja upravo novovjekim digitalnim magistralama. Odgovarajući pojam za opis ovog fenomena mogao bi biti „nužno zlo“.

Autorica zapravo već više godina „odlazi“ s društvenih mreža, nezadovoljna, kao prvo, neprestanim tehnološkim inovacijama, reklamama, ograničavanjima i nepouzdanostima, i kao drugo, plitkosti, neinventivnosti, neestetičnosti i površnosti sudionika u ophođenju u virtualnom svijetu. Ipak zahvaljujući postojanju pratitelja koji su sukladni autoričinom poimanju virtualnih druženja, te potrebi za kontaktima i komunikacijom unutar njenih „užih krugova“, društvena mreža i dalje joj služi najvažnijem - disciplini svakodnevnog pisanja. Ovo nije prva knjiga koja je nastala nakon poduzetog digitalnog bilježenja dnevnih zapisa. Prisjetimo se pjesničkih zbirki na standardu „Vrata vrta“, kajkavske stihozbirke „Gda smo išli“ i drugih naslova koji su kao osobne društvenomrežne antologije nastale kroz prošla vremena, kao prikupljena zaliha dnevnih iskopa dragog kamena iz rudnika pod autoričinim šeširom. Ovo zapažanje o tom gotovo prisilnom autoričinom odnosu s digitalnim tehnologijama (kojima, usput budi rečeno, sasvim dobro vlada) ne bi bilo toliko značajno, da tema „pisanja na Internetu“ nije sveprisutna u književnim sferama.

Kako se piše na društvenim mrežama?

Lako je zamisliti kako je ova knjiga nastala kao i svaka druga knjiga. Većina knjiga nastaje i oblikuje se na računalu, gdje čeka svoj konačni oblik i rođenje u papirnatom obliku. No ova knjiga je već objavljena, prikazana javnosti, ponuđena na uvid kao necjeloviti mozaik raspoređen u vremenu. Iako nas društvene mreže usmjeravaju na tanku i površnu telegrafsku komunikaciju, a baze podataka se na dnevnoj bazi pune besmislicama temeljenim na, kako Božica Jelušić voli reći, principu „nek se čuje i moj glas“. Ona pak se odupire tom trendu površnosti i trivijalnosti, te dokazuje da (osim „što smo danas jeli“, „kako je ime našem mačku“ te par mutnih fotografija i zabrinjavajuće nepismenosti) i na društvenim mrežama možemo pisati i objavljivati tekstove koji imaju estetsku, žanrovsku, literarnu i generalno - književnu vrijednost. Držim da zbog takvih autora svako mrežno okupljalište postaje bolje mjesto, jer unatoč tehnološkom „zatupljivanju“ oni ipak nude i ozbiljne i zrele sadržaje (koji su silom tehnoloških prilika zapeli u digitalnoj varijanti tradicionalnih medija). Najstariji virtualni dijelovi sadržani u ovom „mozaiku duše“ virtualno su zatrpani duboko u linearnoj zaboravljenosti zidova društvenih mreža, daleko od očiju i daleko od računalnih ekrana. Kako se ništa ne bi prepustilo slučaju, ovi zapisi i refleksije svjesnom su namjerom pronađeni u bespućima računalnih „oblaka“, kako bi preselili iz stalno nestajućih dubokih slojeva virtualnog svijeta na papir, među korice, kamo po svojoj književnoj prirodi i pripadaju. Korijen riječi književnost je „knjiga“, pa autorica ovom objavom, svojom 67. knjigom, poentira svoju književničku tradicionalnost ili, recimo slobodno - konzervativnost. Novo računalo nikad neće mirisati kao svježi otisak knjige, papir je uvijek ugodniji očima od bliješćih uređaja, a dodir knjige mnogima pruža gotovo ljubavnički doživljaj.

Vjerujem da su „Godišnja doba duše“ bezvremenska knjiga kojoj se možemo uvijek vraćati, koliko god vremena za čitanje imali.

(Iz predgovora knjizi)

Aleksandar Horvat